Davvisámegiela máŋggaidlogu illatiivva variašuvdna Ohcejoga guovllus

Sierge Rasmus
Sámi allaskuvla ja Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta

Dán čállosa fáddán lea máŋggaidlogu illatiivva variašuvdna ja nuppástuvvan Ohcejoga guovllu hállojuvvon davvisámegielas. 1900-logus leat dáhpáhuvvan stuorra servodatlaš nuppástusat ja dáinna dutkamiin čielggadan mo dat leat váikkuhan sámegillii. Dálá giellaoahpaid kásussojaheamis lea máŋggaidlogu illatiivvas eanet go dušše okta sojahangeažus. Bárahisstávval nomeniid sojahangeažus lea *-idda* ja eará máttajoavkkuin lea *-ide*. Kásussojaheami variašuvdna gullo maiddái hállojuvvon gielas ja eandaliige bárrastávval- ja kontrakšuvdnanomeniid illatiivasojahusas lea girjáivuohta.

Lean čohkken dutkanmateriála Sámi kulturarkiivva čoakkáldagain, iežan dahkan jearahallamiin ja Yle Sámi rádiojearahallamiin. Materiála analyseremis lean sirren máŋggaidlogu illatiivva geažusvariánttaid iešguđege áigodagain riegádan informánttain ja analyseren dasto variašuvnna ja nuppástuvvama reálaáigemetodain.

Boarrásamos materiálain gávdnojit njeallje geažusvariántta (*-idi*, *-ide*, *-idda* ja *-idiidda*), maid geavahus orru juohkáseamen oalle dássálagaid. Jahkečuođi beallemuttu nuppástusat, dego eváhkkoáigi, ođđasithuksen, ásodatáigi ja suopmelaččaid sisafárren, rievdadit dili mealgadit. Dáid báliid riegádan informánttaid gielas jávket guokte illatiivavariántta (*-idi* ja *-idiidda*) ja bárahisstávvalsubstantiivvaid sojahangeažus adnogoahtá maiddái deattohis stávvala maŋis. 1970-logu rájes fas leat leamašan positiivvalut nuppástusat sámegiela ektui ja giella lea fas ealáskan. Máŋggaidlogu illatiivva dáfus dat goittotge ii leat máhcahan jávkan geažusvariánttaid, muhto dan sadjái ortográfalaš (*-ide*) hápmi orru váldimin eanet saji ođđa áigge sápmelaččaid gielas.

Fáddásánit: máŋggaidlogu illatiiva, reálaáigemetoda, sosiolingvistihkka, giela rievdan

1. Álggahus

Dán čállosis guorahalan máŋggaidlogu illatiivva variašuvnna ja nuppástuvvama deattohis stávvala maŋis Ohcejoga hállangielas. Davvisámegiela nomeniid kásusvuogádat lea systemáhtalaš ja giellahistorjjálaččat bures čilgejuvvon, muhto máŋggaidlogu illatiivva variašuvdna ii leat áibbas čielggas. Sosiolingvistihka okta vuođđopremissa lea ahte giela nuppástusa vuođđun lea giela varieren, muhto buot variašuvdna ii mearkkaš giela rievdama. Danin dutkančuolmmas leat guokte guovddášgažaldaga: 1) makkár variašuvdna máŋggaidlogu illatiivvas lea ja lea leamašan Ohcejoga guovllus? ja 2) leago das dáhpáhuvvan nuppástus?

(1) *De mii iđedis vuolgit, ja báhccet dearvan dii boares kristtalaččat ja nuorabutge. Ja mii da-, dadjat* ***didjiidi*** *hivästi [...] Mii eat eambbo dalle* ***didjiidi*** *sárdnit. [...] eat mii eambbo sárdnit* ***didjidiidda*** (SKS 1956: a322_55)
(2) *lovttas lei dasto* ***gánddaidda*** *internáhttalatnja* (TKU/A/66/58-1)
(3) *buoret* ***visttiide*** *ja suohttasut eallimii* (TKU/A/66/58-1)
(4) *Min hearrámet Jesusa Kristusa divrasit golggatuvvon vara bokti mun duođaštan* ***didjidii*** *suttuid ándagassii, čuodjá sárdnealbmá jietna čakčaeahkedis.* (Jávrri-Juhán Niillas 2014: 7)

Vuosttas gažaldahkii gávdná muhtinlágan vástádusa jo ovdamearkkain (1–3), main oaidná, ahte 1950–60-loguin báddejuvvon materiálain máŋggaidlogu illatiivvas leat goit njeallje iešguhtege lágan variántta. Ovdamearka (4) lea váldon čáppagirjjálašvuođas, mas maiddái lea geavahuvvon eahpeortográfalaš hápmi *didjidii*. Romána muitala Deanuleagi eallimis badjel 100 jagi dassái ja girječálli orru geavaheamen dán hámi namalassii representeret dološáigásaš davvisámegiela. Čuovvovaš kapihttalis guorahalan máŋggaidlogu illatiivva variašuvnna ovddit dutkamušain. Goalmmát kapihttalis muitalan dutkanmateriála ja dan gieđahallama birra, ja njealját kapihtal láhčá teorehtalaš duogáža. Viđát kapihttalis ovdanbuvttán informánttaid juogu ja dutkama analysa, ja čállosa loahpada guđát kapihttala bohtosiid suokkardallan.

2. Ovddit dutkamušat

Máŋggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea šaddan dálá hápmái namalassii dan maŋŋá go sámegielat leat sierranan suopmelaš gielain (Korhonen 1981: 220). Friisa (1856: 29) giellaoahpas davvisámegielas dasa leat golbma variántta *-idi, -ide* ja *-ida*, muhto su sojahantabeallain bárrastávval, bárahisstávval ja kontrakšuvdnanomenat leat sojahuvvon máŋggaidlogu allatiivvas *-idi*-gehčosiin, dego ovdamearkka dihte *gieđaidi*, *lađđasidi* ja *sulluidi*. Nielsena (1979 (1926–1929)) giellaoahpas fas bárrastávval- ja kontrakšuvdnasubstantiivvaid máŋggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea *-di* ja bárahistávvalsubstantiivvaid sojahangeažus lea fas *-dâ*. Suopmanerohussan Nielsen (1979 (1926–1929): 64) máinnaša dan, ahte Buolbmágis bárrastávvalsubstantiivvaid *-idi* sajis lea *-đii* ja Kárášjogas otnon bárahisstávvalsubstantiivvain, dego ovdamearkka dihte *gápmat* (*~gápmagat*), sáhttá leat juogo *-iidâ* dahje *-i(i)đi*. Korhonen (1981: 220–221) čilge dán nu ahte

deattohis stávvala maŋis máŋggaidlogu illatiivvas lea *-di* ja deaddostávvala maŋis fas *-dâ*. Dálá ortografiijas gehčosat leat *-de* ja *-dda*. Máŋggaidlogu illatiivva geažus lea ráhkaduvvon nu, ahte máŋggaidlogu akkusatiivaháp mái (vuođđosámegiela **-de+K*) lea lasihuvvon latiiva-suffiksa **-n, -k*, dahje *-j*. (Korhonen 1981: 220–221.)

Sammallahti (1998: 68) lea maŋŋá čállán, ahte máŋggaidlogu illatiivva sojahangehčosiid variašuvnna giellahistorjá lea seađas, muhto čilgehus orru leamen dat, ahte morfema ođđasit háp mašuvvamis kontrakšuvdnavokála lea iešguđege lágan bárrastávval- ja bárahisstávvalnomeniin. Dán son lea árvalan, ahte vuođđo-(oarje)-sámegielas illatiivahámit leat leamašan ovttaidlogus **koatə̀ā̆Cĕn*, **kĕpə̀ērā̆Cĕn* ja máŋggaidlogus **koaDijDā̆Cĕn* ja **kĕpə̀ērijDā̆Cĕn*. Dat leat maŋŋá gárggiidan hápmái **goatta*[1], **gâpperi*, **gõđiidi* ja **gâpperida*. Sammallahti oaivvilda, ahte máŋggaidlogu **-ā̆sĕn* morfema geassáseami boađusin bárrastávval nomeniidda lea báhcán vokála **i* ja bárahisstávval nomeniidda **a*. Dan maŋŋá *j*-suffiksa lea laktásan bárrastávvalnomeniidda sihke ovttaidlogus *goattai* ja máŋggaidlogus *gõđiidii*. Das čuovvovaš muttus máŋggaidlogu háp mái lea lasihuvvon *-dă*-suffiksa, man boađusin leat šaddan guhkes dahje duppalillatiivvat, dego omd. *gõđiidiidă*, mat lea dasto otnon háp mái *gõđiidâ*. Bárahisstávvalnomeniidda dan sadjái ii leat lasihuvvon *j*-suffiksa. (Sammallahti 1982: 111–112.)

Dán rádjái máŋggaidlogu illatiivva dutkanhistorjá lea gieđahallojuvvon sierra geahčča nguovlluin. Friisa (1856) ja Nielsena (1979 (1926–1929)) čállosat leat giellaoahpat, muhto Nielsena barggus suopmanie švuođat leat váldojuvvon vuhtii. Korhonen (1981) ja Sammallahti (1982; 1998) leaba guorahallan illatiivamorfologiija giellahistorjjá perspektiivvas, ja dasa lassin Nils Øivind Helander (2001) lea dutkan sámegiela illatiivva syntávssalaš ja semantihkalaš geavaheami. Vaikke Helander (2001: 7) čálláge ahte «[…] ovddeš áiggi giella ii leat seammalágan go dálá giella, ja nuoraid giella maid čájeha ahte boahtteáiggi sámegiella ii šatta leat aiddo seammalágan go dálá giella», de easka Lene Antonsen (2007) lea guorahallan makkár kásusmorfologiija nuppástusat leat dáhpáhuvvan maŋimuš beannotčuohtejagis. Su bargu guorahallá davvisámegiela Gáivuona suopmana ja su barggu informánttat leat riegádan 1850–1970 loguid gaskkas.

1 Maŋit muttuid merkemis Sammallahti (1982) geavaha Nielsena čállinvuogi.

3. Dutkanmateriála čoaggin ja gieđahallan

Dutkanmateriálan leat báddejuvvon jearahallamat Ohcejoga guovllu olbmuin. Jearahallanmateriála lean čohkken Oulu universitehta Sámi kulturarkiivva čoakkáldagain, Turku universitehta Talvadas-čoakkáldagas (TKU 1966), Yle Areenai vurkejuvvon Yle Sámi jearahallamiin ja iežan bádden jearahallamiin (SR 2019). Arkiverejuvvon jearahallamiid motivašuvdna lea leamašan čoaggit earret eará Ohcejoga guovllu máidnasiid (SKS 1956), Sámi folklore (TKU 1966), dieđuid sogain ja fuolkeoktavuođain (SKA 1996), Deanu guollebivddus (ISAMA 2015) ja sámiid lagaš historjjás (SKA 2016). Iežan jearahallamiid ulbmilin lea leamašan báddet nuoraid giela. Dutkanmateriálas leat oktiibuot 34 informántta, geat leat riegádan jagiin 1886–2003. Sis 21 leat dievddut ja nissonat leat 13. Čilgen viđát kapihttalis mo lean juohkán sin sohkabuolvvaide. Jearahallamiid guhkkodagat varierejit sullii čieža minuhta rádiojearahallamiin guhkes máinnasčoakkáldagaide, maidda ovttaskas informántta leat jearahallan juobe vihtta diimmu. Eanaš jearahallamat leat sullii 30–120 minuhta ja materiála lea oktiibuot sullii 22 diimmu.

Dutkanmateriálas lean čoaggán buot nomeniid, main dálá ortografiijas máŋggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea *-ide*, nappo bárrastávval- ja kontrakšuvdnanomeniid, persovdnapronomeniid, ja indefinihttapronomeniid *eará* ja *buohkat*. Materiálas eai leat numerálat máŋggaidlogu illatiivvas. Materiála lea transkriberejuvvon ortográfalaččat, muhto das illatiivagehčosiid čállin lea heivehuvvon. Tabellii 1 leat čohkkejuvvon makkár ovttageardánahttimat leat čállimis geavahuvvon ovdanbuktit hállojuvvon giela.

Ortográfalaš representašuvdna	Fonologalaš hápmi
máná-idi	/*määnäjđi(j)*/~/*määnäjti*/
máná-ide	/*määnäje*/~/*määnäjđe*/~/*määnäjte*/
máná-idda	/*määnäjta*/
máná-idiidda	/*määnäjđijta*/

Tabealla 1. Sojahangeažusvariánttaid merken materiálas.

Loahppavokála merken lea heivehuvvon čállingielas geavahuvvon grafemaide *-i*, *-e* ja *-a*. Morfema kásusmerken čuovvu čállingiela árbevieru, nu ahte *-idda* merkejuvvo, dego dat boađášii deaddostávvala maŋis. Gehčosat *-ide* ja *-idi* leat ovttageardánahttojuvvon jietnadatoahpa njuolggadusaid mielde, nu ahte go *d* lea konsonántaravddas, de dat vástida nuortan jietnadagaid /*t*/~/*đ*/~/./ (Sammallahti

2019: 211). Nu ahte */määnäjte/~/määnäjđe/~/määnäje/* leat materiálas čállojuvvon hápmái *mánáide*. Maiddái Nielsen (1979 (1926–1929): 64) lea mearkkašan, ahte Buolbmágis máŋggaidlogu illatiivva variántan lea *-idi* sajis *-đii* (omd. *dievađii*[2]), masa orru laktásan sekundára *-j*-suffiksa (Sammallahti 1982: 112). Dán dutkama várás *-idi*-geažus doallá sisttis sihke vejolaš konsonántta klusiila/spiránta-variašuvnna, eaige dán dutkamušas leat sirrejuvvon sierra geažusvariánttat dan mielde, ahte gullogo dain sekundára *j*. Dát dan sujas, ahte erohusa gullan lea vuot nu subjektiivvalaš dulkongažaldat ja juo dálá juoguin šaddet oktiibuot njeallje geažusvariántta. Guhkes illatiivvaid merken čuovvu seammá vuogi ja dat leat čállojuvvon hápmái *-idiidda*. Dáinna merkenvugiin geažusvariánttat leat oktiibuot njeallje: *-idi*, *-ide*, *-idda* ja *-idiidda*.

Materiálas leat oktiibuot 255 dáhpáhusa, mat leat váldojuvvon vuhtii dán dutkamis. Dakkár dáhpáhusat, main lea ovdamearkka dihte váttis earuhit loahppavokála, leat hilgojuvvon dutkama olggobeallái, go daid dulkon livčči menddo subjektiivvalaš ja mihtideapmi livčči beare áddjái. In leat rehkenastán hilgojuvvon dáhpáhusaid, muhto oktiibuot dat leat sullii logi.

4. Giela variašuvnna dutkanvuogit

Dán materiála analysa vuođđuduvvá heivehuvvon reálaáigemetodii. Sosiolingvistihka guokte guovddáš vuogi guorahallat giela rievdama leat *reálaáigemetoda* ja *olgguldasáigemetoda*.

Reálaáigemetoda mearkkaša ahte seammá giellaservoša lahtut jearahallojit dávjjit go oktii, muhto jearahallamiid gaska ferte leat guhkki. Dábálaččat jearahallamat čađahuvvojit ovdamearkka dihte 10–30 jagi gaskkaid ja nuppástusat materiálaid gaskkas representerejit makkár nuppástusat gielas leat dáhpáhuvvan áigodagas. Reálaáigemetodasge leat guokte vuogi čoaggit informánttaid. *Trendadutkamuša* iešguhtege áigodagaide ohccojuvvojit informánttat álo seammá kriteariguin, ovdamearka dihte ássanguovllu ja agi mielde. Dát leage dábálut ja álkit vuohki háhkat informánttaid (Juutinen 2019: 84; Labov 1994: 76). *Paneladutkamušas* jearahallojit seammá informánttat dihto áiggi maŋŋá. Lunddolaččatge dát lea eanet hástaleaddji vuohki dutkat, go dat eaktuda, ahte seammá informánttat háliidit dutkamii ođđasit, ja ahte sii leat oba heakkaid alde. Dattege ovdamearkka

2 Buolbmága dáhpáhusas Nielsena (1979 (1926–1929): 10) mielde lea sokki *i* jávkan *đ* ovddabealde. Oamastanhámit spiehkkasit dás (omd. *dievaiđâs-*).

dihte Liisa Mustanoja (2011) dutkamušas Tampere suopmana rievdamis leat jearahallon seammá olbmot jagiin 1977 ja 1997, ja dát leage buorre ovdamearka paneladutkamušas.

Olgguldasáigemetoda fas vuođđuduvvá premissii, ahte olbmo giella bissu seammaláganin eallinagi čađa ja giela nuppástuvvan boahtá ovdan sohkabuolvvaid gaskasaš erohusain. Nu ahte ovdamearkka dihte 25-jahkásaččaid, 50-jahkásaččaid ja 75-jahkásaš giellageavaheaddjiid erohusat speadjalastet mo giella lea rievdan 50 jagis. Positiivvalamos oainnus okta dákkár materiálačoakkáldat sáhttá govvet olles jahkečuođi nuppástusa gielas, jus duođaidge ii váldojuvvo vuhtii giela nuppástuvvan agi mielde (Paunonen 2005b: 22–23). Gielladilli hárve lea ná ovttačilggolaš, muhto dan sajis Labova (1994: 83) tabellii čujuhuvvo dávjá, go galgá earuhit iešguđege lágan giellarievdama (gč. ee. Mustanoja 2011: 58; Kurki 2005: 37; Paunonen 2005b: 15; Juutinen 2019: 84).

	Indiviida	Servodat
1. Stabiila dilli	Stabiila	Stabiila
2. Rievdan agi mielde	Labiila	Stabiila
3. Rievdan sohkabuolvvaid gaskkal	Stabiila	Labiila
4. Servodatlaš rievdan	Labiila	Labiila

Tabealla 2. Giela rievdan indiviida ja servodaga dásiin (heivehuvvon Labov (1994: 83) vuođul).

Tabeallas 2 leat njeallje molssaeavttu, ja guokte vuosttas molssaeavttu leat eanet teorehtalaččat, eandaliige giela stabiila dilli, mii sáhttá ollašuvvat dievaslaččat dušše gielain, maid eai šat geavat. Ná lea dieđusge dalle, jus giela variašuvnna ja rievdama geahčada ollisvuohtan, muhto lea vejolaš gávdnat sárgosiid, main giella orru leamen stabiila indiviida ja servodaga dásis, dego ovdamearkka dihte eaŋgalasgiela vuođđosátneortnet SVO. Nubbi molssaeaktu maiddái lea oalle hárvenaš. Dat máksá dan, ahte ovttaskas olbmo giella nuppástuvvá agi mielde, muhto vai servodatdásis giella ii nuppástuvaše, de ahkenuppástusat fertešedje leat identtalaččat. (Labov 1994: 83–84; Paunonen 2005b: 15; Chambers 1995: 188.)

Goalmmát molssaeaktu mearkkaša, ahte ovttaskas olbmo idioleakta bissu seammaláganin eallinagi čađa ja giela nuppástuvvan dáhpáhuvvá buolvvas bulvii. Dát málle čilge fonologalaš ja morfologalaš nuppástusaid. Njealját molssaeavttus sihke indiviida ja servoša giella nuppástuvvá áiggi mielde ja dat čilge buoremusat syntávssalaš ja leksikála nuppástusaid. (Paunonen 2005b: 16; Labov 1994: 84.)

Bajábealde čilgejuvvon mállet giellarievdama govvideamis ásahit rámmaid dasa, ahte maid sáhttá dutkat makkár vugiiguin. Ovttaskas olbmo idioleavtta guorahallama vuođul ii sáhte sihkkarvuođain muitalit mainna lágiin giella oppalaččat lea rievdan servošis ja nuppe dáfus treandadutkan sáhttá čájehit dušše servodatdási nuppástusaid. Ideála dilis reálaáigemetodas adnošedje guokte iešguđege áigge čađahuvvon paneladutkamuša, maiguin sáhtášii earuhit giela ahkenuppástumi (eaŋ. *Age-grading*). Dákkár dutkamat leat dahkkon ovdamearkka dihte suomagielas (Paunonen 2005a; 2005b). Dát dutkanmateriálat leat báddejuvvon Helssegis 1970-logus ja 1990-logus ja oassi informánttain leat seammát. Dan geažil dát dutkamat leat sihke treanda- ja paneladutkamat ja daid vuođul lea vejolaš árvvoštallat man bures dát dutkanvuogit heivejit iešguđege lágan variašuvnna dutkamii. Helssega guovllu *hd~h* -molsašuddama (ovdamearkka dihte *yhden~yhen* ’ovtta’, *nähdä~nähä* ’oaidnit’) guorahallan čájeha, ahte dákkár morfofonologalaš nuppástus lea sihke indiviida ja servodaga dási rievdanproseassa, nappo Labova málle njealját čuokkis. Dát boahtá ovdan das, ahte ovttaskas idioleavttain nuorravuođa ja gaskaagi gaskkas dáhpáhuvvá mearkkašahtti nuppástuvvan. Maiddái olles dutkanmateriálas orru leamen dihto treanda nuppástuvvamis ja vaikke idioleavttain orrot dáhpáhuvvamin nuppástusat juoba dán servodatlaš treandda vuostá, de Paunonen (2005b: 48) čállá, ahte oppalaččat *hd-h* -nuppástusa govvádus Labova goalmmát čuoggá – nuppástuvvan sohkabuolvvas nubbái – mielde orru oalle doallevaš.

Dán dutkamušas eai leat materiálat seammá informánttain, geaid leat bádden sierra jahkelogiin. Informánttat leat riegádan buot jahkelogiin gaskkal 1880–2000, muhto dán áigelinnjás leat njeallje čuoggá, goas materiála lea báddejuvvon, 1950-logu beallemuttus, 1960–70 lotnašuvvamis, 1990-logu beallemuttus ja jagiid 2013–2021. Vaikke dát materiála ii njuolga fála vejolašvuođa čađahit paneladutkama idioleaktadásis, de ovdamearkka dihte informánttat, geat leat riegádan jagiin 1900–1929 leat jearahallon 1960-, 1990- ja 2010-loguin. Dán vuođul lea vejolaš árvalit, ahte leago dihto áigge riegádan informánttain tendeansa geavahit eanet muhtin variántta ja man stáđis illatiivageavahus lea sohkabuolvva dásis. Dát dutkamuš sulastahttá badjelis čilgejuvvon Paunosa dutkama, muhto sámegielaid oktavuođas árat namuhuvvon Antonsen (2007) ja Juutinen (2019) guorahallaba morfologalaš nuppástusaid iešguhtege áiggiin báddejuvvon jearahallamiin.

5. Analysa

Lean vuos juohkán informánttaid 30 jagi gaskkaid A–E buolvvaide (A-buolva lea riegádan ovdal jagi 1900, B-buolva jagiin 1900–1929, C-buolva 1930–1959, D-buolva 1960–1989 ja E-buolva jagi 1990 maŋŋá) ja dainna juoguin gávnnahuvvon kvantitatiivvalaš bohtosiid lean čohkken diagrámmii 1. Geažusvariánttaid ivdnekodat leat merkejuvvon diagrámma vuolleravdii, nu ahte ovdamearkka dihte *-idda*-geažus lea alit ja *-idiidda*-geažus ruoná. Ivdnekodema lassin juohke stoalppu siste lea nummiriiguin almmuhuvvon, ahte man galle geardde guhtege variánta lea adnon buolvva materiálas.

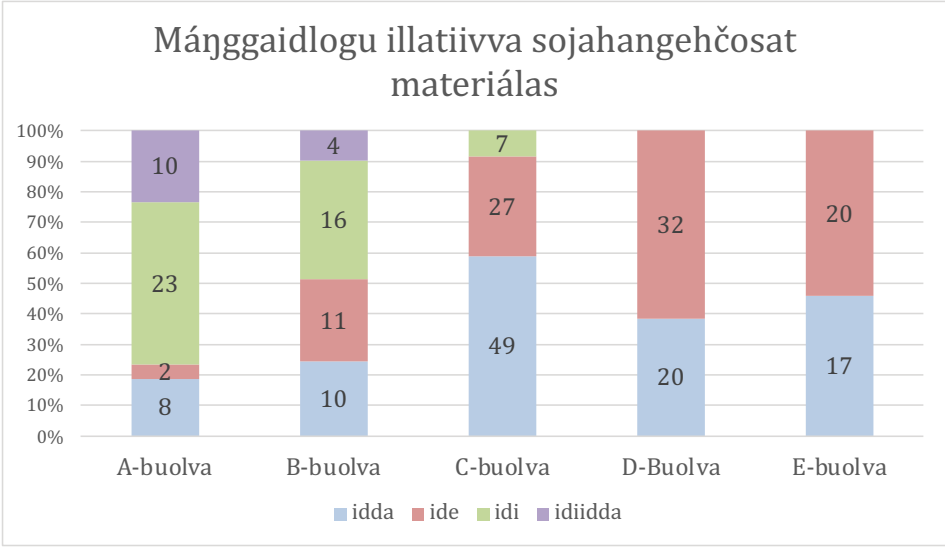

Diagrámma 1. Máŋggaidlogu illatiivva geažusvariánttaid mearit iešguđege sohkabuolvvas.

Materiála dárkilut guorahallan čájeha, ahte nuppástusat deivet oktii giellasosiologalaš nuppástusaiguin ja dan dihte kapihttaliin 5.1.–5.3. lean juohkán informánttaid golmma giellasosiologalaš baji mielde. Dáid kapihttaliid bajilčállagat leat *dološ sápmelaččat*, nappo sii geat leat riegádan 1800-logu loahpas ja 1900-logu álggus (A- ja B-buolva), *ásodatsohkabuolvva* informánttat leat riegádan daid sulaid go skuvlavuogádaga nuppástusa geažil doaresguovlluid mánát šadde fárret ásodagaide (C- ja oassi D-buolvvas) ja dasto *ođđa áigge sámemánát*, geain lea leamašan vejolašvuohta čađahit vuođđoskuvllaset sámegillii. Maŋimuš jovkui gullet D-buolvva nuorat informánttat ja E-buolva. Čuovvovaš vuollekapihttaliin

gieđahalan makkár nuppástusat dáid bajiid áigge leat dáhpáhuvvan ja guorahalan mo máŋggaidlogu illatiivva variašuvdna oidno materiálain.

5.1 Dološ sápmelaččat…

Namuhan dán dutkamuša guokte vuosttaš buolvva (A–B) dološ sápmelažžan. Boarrásamos informánttat leat riegádan dalle, go Ohcejoga gielda lea áiddo ásahuvvon. Demográfalaččat Ohcejoga gieldda ássit leat leamašan masá buohkat sápmelaččat. Nu mot Sámekommišuvnna (Saamelaiskomitea 1973: 290) raporta lea siteren jahkečuođi molsašumis riegádan ohcejohkalačča: «ledje dušše guokte láttána: báhppa ja oahpaheaddji»[3]. Dán áigge olmmošlohku lea leamašan sullii 500 (Lehtola 2012: 37). Ohcejogas ja Sávvonis álggahuvvojedje álbmotskuvllat jagiin 1878 ja 1885, muhto álbmotskuvla ii doaibman Ohcejoga gilis go njeallje jagi. Skuvla heaittihuvvui 1882, daningo eai lean doarvái oahppit. Eanaš mánáid oahpahusas goittotge vástidedje katekehtat. (Lassila 2001: 104–105, 107.) Dan dáfus badjelis sirrejuvvon A- ja B-buolvva informánttat leat eallán buori muddui seammá sullasaš birrasis mánnávuođaset ja dainna ákkain sin lea oalle álki heivehit oktan joavkun. Vuoiŋŋalašvuođas ja čoakkalmasain lea leamašan jahkečuođi álggus oalle stuorra mearkkašupmi ja eanaš lohkamušat leat leamašan namalassii vuoiŋŋalaš teavsttat, maid olbmot leat soaitán lohkat jeavddalaččat. Dán joavkku gohčodan maiddái *dološ sápmelaččaid* joavkun.

Dutkanmateriálas A- ja B-buolvvain leat eanemus geažusvariánttat (*-idi*, *-ide*, *-idda*, *-idiidda*), muhto dain orru dáhpáhuvvamin nuppástus. Go A-buolvvas leat eanemusat *-idi*-variánttat, de daid mearri geahppána B-buolvvas. Dát geahppáneapmi orru oassái boahtimin das, ahte A-buolvvas dominere informánta, gean idioleavttas dát variánta lea eanaš. A-buolvvas *-ide*-variánta lea vel marginálas ja das leat dán buolvvas dušše guokte dáhpáhusa. Dát *-ide*-variánta váldá eanet saji B-buolvva illatiivageavahusas. Fuomášahtti nuppástus lea maiddái guhkes, dahje duppalillatiivva buohta, mii orru iešalddes oalle dábálaš variánta A-buolvvas, de dan geavahus orru masá oallásit jávkamin jo B-buolvvas – das leat dušše guokte dáhpáhusa. Dan sadjái *-idda*-geažus lea goappáge joavkkus geavahusas ja vaikke gorálaččat das orru dáhpáhuvvamin nuppástus, de A-buolvva materiálas leat gávcci dáhpáhusa ja B-buolvva materiálas leat logi dáhpáhusa main lea geavahuvvon dát variánta. Dáhpáhusmearit leat dan maði uhcit, ahte

3 Artihkalčálli jorgalus suomagielas: «oli vain kaksi lantalaista: pappi ja opettaja» (Saamelaiskomitea 1973: 290).

dán oktavuođas ii oro heivvolaš hállat nuge nuppástusas, muhto sáhttá dadjat ahte ii goappáge joavkkus dát variánta leat hárvenaš.

Informánta	r.	*-idi*	*-ide*	*-idda*	*-idiidda*	oktiibuot
A1	1886	4				4
A2	1888			2		2
A3	1891	19	1	2	7	29
A4	1895		1	4	3	8
Oktiibuot		23	2	8	10	43

Tabealla 3. A-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

Tabeallas 3 oaidná ahte boarrásamos sohkabuolvva materiálas okta informánta (A3) dominere čielgasit, go illatiivadáhpáhusain badjel bealli lea čohkkejuvvon su jearahallamiin. Informánttain A1 ja A2 leat nu unnán dáhpáhusat, ahte ii sáhte sihkkarvuođain dadjat, ahte gulaigo sudno idiolektii dušše okta variánta, vai leiggago soai seammasullasačča go A3 ja A4, geain ledje eanet variánttat. Fuomášahtti detálja lea dat, ahte vaikke *-idda*-dáhpáhusat leat dušše gávcci, de dat lea attesterejuvvon golmma informánttas, go eará variánttain leat dušše guokte geavaheaddji. Ahte vaikke *-idiidda*-variánttas orru stuorát frekveansa go *-idda*-gehčosis, de nuppe dáfus orru vejolaš dulkot, ahte servoša dásis dat maŋit ii leat hárvenaš.

Dárkilut idioleaktadási guorahallamis orru ahte A3-informánttas lea heajos korrelašuvdna das, ahte *-a*-loahppasaš illatiiva (*-idda* ja *-idiidda*) geavahuvvo gihpuin, main lea máŋggaidlogu illatiivva demonstratiivapronomen, dego ovdamearkkain (5) ja (7). Dán informánttas leat guokte *-idda*-variántta, muhto nuppi dáhpáhusas (6) ii oro leamen substantiivva ovddas njuolga miige, mii motiverešii dán variántta válljema. Dan sajis ovdamearkkas (6) *julggiidda* maŋŋá čuovvu *ja dajai* ja dán oktavuođas sáhtášii dulkot, ahte illatiivagehčosa vokála válljašuvvamis lea sáhka vokálaid assimilašuvnnas, nu ahte maŋit sániid *a* váikkuha makkár hámis máŋggaidlogu illatiiva lea cealkagis. Maiddái ovdamearka (8) orru gomiheamen dan jurdaga, ahte namalassii illatiivva demonstratiivapronomen dagahivčči *-idiidda*-variántta geavaheami.

(5) *go lea nu menddo oahpis daidda nieiddaidda.* A3
(6) *dohppii jul- julggiidda ja dajai* A3
(7) *Go dal dan muitalii báhppa duoidda amas gussiidiidda.* A3

(8) *Nu muitaluvvo varra New Yorka gávpogis amas johttiidiidda* A3
(9) *Na badjeolmmoš lea vitmat dieidda gal buohkaidii...* A3
(10) *fievrridahttit dohko márkanbáikkiidda* A4
(11) *dat bivdovejolašvuođat návddiidda* A4

Veardádallama dihte informánttas A4 eai leat *-idda*-dáhpáhusain (ovdamearkka dihte (10) ja (11)) seamma gihpus demonstratiivapronomen, ja de ii sáhte dadjat, ahte dat systemáhtalaččat dagahivčči dán gehčosa válljema. Seamma ládje maiddái ovdamearka (9) čájeha, ahte A3-informánttas gávdno maiddái dáhpáhus, mas lea demonstratiivapronomen ja *-idi*-variánta seamma gihpus. Dáid ovdamearkkaid vuođul sáhttá hilgut jurdaga, ahte cealkkabiras njuolga váikkuhivčči dasa guđemuš geažus geavahuvvo. Okta guovddáš sátnejoavku, mat geavahuvvojit čađat dáid materiálain leat persovdnapronomenat.

(12) *dat dat gal addá sidjiidda juovlaherskuid* A2
(13) *Iigo dás leat oktage guhte vieččašii sidjiidi geahčča dan olbmo hámi* A3

Dán buolvvas persovdnapronomeniin leat *-idi*, *-idda* ja *-idiidda*-variánttat (ovdamearkkat (1), (12) ja (13)), muhto *-idi* lea geavahuvvon eanemusat.

Informánta	r.	*-idi*	*-ide*	*-idda*	*-idiidda*	oktiibuot
B1	1900	1	1		1	3
B2	1902			1		1
B3	1905		2			2
B4	1914	2	8	4	1	15
B5	1914			3		3
B6	1926	1		1		2
B7	1926	4			2	6
B8	1929	8		1		9
Oktiibuot		16	11	10	4	41

Tabealla 4. B-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

B-buolvvas leat eanet informánttat go A-buolvvas, muhto oppalaččat leat illatiivadáhpáhusat sullii seamma olu go A-buolvvas. Tabealla 4 čájeha ahte dáhpáhusat leat maid čoagganan dássidabbot iešguđege informánttas, nu ahte dán joavkkus ovdamearkka dihte informánta B4 ii nu čielgasit dominere bohtosiid go A3

ovddit buolvvas. Eanaš B-buolvva informánttain (B1, B2, B5 ja B6) leat dušše moadde dáhpáhusa juohkehačča, informánttas B2 lea dušše okta dáhpáhus. Dán sohkabuolvva materiálas *-idi*-variánta geavahuvvo eanemusat, ja *-ide-* ja *-idda-* dáhpáhusat leat masá seammá ollu. Dattetge lea čielga erohus das, ahte *-ide*-variánta lea attesterejuvvon dušše golmma informántta idioleavttas, ja dainge stuorámus oassi ovtta informánttas, muhto eanaš informánttat geavahit *-idi-* ja *-idda*-gehčosiid. Guhkes illatiivvat (*-idiidda*) leat guovtte informántta jearahallamiin. Mearkkašahtti fuomášupmi lea, ahte dát guhkes illatiivvat leat jearahallamiin, mat leat báddejuvvon jagiin 1966 ja 2015. Informánttaid agit leat leamašan jearahallama áigge 52 (B4) ja 89 (B7) jagi. Informánta B4 lea leamašan jearahallama áigge gaskaahkásaš ja B7 bealistis gal gullá vuorrasut geardái. Dát orru doarjumin dan, ahte illatiivva nuppástuvvan dáhpáhuvvá sohkabuolvvas nubbái, ja riegádanáigi orru dás mearkkašahtti, iige ahki. Dat maiddái čájeha dan, ahte maiddái dát boares variánttat leat geavahuvvon vel 2010-logus. Dieđusge agi mearkkašumi ii sáhte oalát sihkkut, daningo A- ja B-buolvva informánttain eai leat jearahallamat, go sii leat leamašan nuorat. Informánttas B4 leat golbma variántta sátnái *mánná* ja dan dáhpáhusas fas cealkkabiras orru váikkuheamen guđemuš variántta son geavaha.

(14) *mánáide buot nu bures ordnen* B4
(15) *dáid mánáidda dan ektui* B4
(16) *ja mánáidi ii leat gal olus mihkkige bargguid* B4

Dát informánta čielgasit oidá *-ide*-variántta jearahallamis, nu mo ovdamearkkas (14), muhto dáhpáhusain (15–16) maŋit sániid vokála orru njulgestaga mearrideamen makkár vokála illatiivagehčosis lea. Dát ii oro jeavddalaččat guoskamin buot substantiivvaide, dego ovdamearkkas (2) livčči vuordimis *gánddaidi*, iige *gánddaidda*.

Tabellii 4 ii leat merkejuvvon, muhto dán joavkkus informánttain B6 ja B7 ledje maiddái dáhpáhusat, main sátnemáddaga hápmi ja konteaksta geažuha máŋggaidlogu illatiivii, muhto sojahangeažus orru váilumin, dego ovdamearkkain (17–20). Dáid ovdamearkkain oidno, ahte B7:s buot dáhpáhusat leat persovdnapronomeniin.

(17) *ja mun muitalan das muitalan didjii* B7
(18) *Na johan dat lea midjii go musge lea* B7

(19) *dás gal munnui dás guolli ahte in mun* B7
(20) *visot gullet Luhkaraččai* B8

Ovdamearkkas (20) informánttas B8 dát sáhttá leat gaskan báhcán sátni, dahje sáni loahppa lea jietnaduvvon nu jaskadit, ahte báddenrusttet ii leat fáhten dan. Dát dáhpáhusat eai leat dán dutkamis váldojuvvon vuhtii sierra variántan, daningo dat leat olles materiálas dušše vihtta. Seammá sullasaš dáhpáhusat gávdnojit maiddái LIA Sápmi-korpusa Davvesiidda materiálain (LIA Sápmi), dego ovdamearkkas (21), mas jagis 1909 riegádan nissoninformántta geavahan persovdnapronomen lea seammá láđje sojahuvvon, go ovdamearkkas (17).

(21) *dat adde dai midjii* (LIA Sápmi, davvesiida_uit_0101)

Dán buolvva materiálas lea persovdnapronomen máŋggaidlogu illatiivvas oktiibuot čieža geardde. Bajit ovdamearkkain bohte jo dat golbma dáhpáhusa, main geažus váilu. Dasa lassin *sidjiidi* lea geavahuvvon golbma geardde ja *midjiidda* oktii. Dán vuođul ii sáhte dahkat oppalaš čuoččuhusaid, muhto orru nu, ahte maiddái dán buolvvas *-idi* lea persovdnapronomeniid dábálaš geažus.

5.2 Ásodatbuolva

Stuorra servodatlaš nuppástusat dáhpáhuvve jahkečuođi beallemuttus, go olles davimus Suopma šattai vuolgit eváhkkui dálvit 1944–45. Soađi maŋŋá Sámi ođđasit huksen dahkkui suopmelaš málle mielde (Lassila 2001: 112; Lehtola 1994: 4). Jagis 1947 Suoma Riikkabeaivvit válde atnui nuppástahtton oahppogeatnegasvuođalága, man vuođul buot mánát galge vuolgit skuvlii. Ođasmahttima geažil šadde hukset ođđa skuvllaid ja daid oktavuhtii ásodagaid mánáide, geat bohte boaittobeale báikkiin skuvlii. Sámegielat skuvllaid birra lei ságastallan, muhto dat eai dán muttus ollašuvvan ja skuvla leige sámiid dáfus problemáhtalaš, daningo skuvlavuogádat doaimmai suopmelaš skuvlen- ja čuvgehusideála mielde. Nubbi mearkkašahtti áššši ođastusas lei skuvla- ja ásodateallima guhkkodat: mánát soite gártat leat 12–15 jagi ásodagain ja muhtimat besse fitnat ruovttus dušše guhkit luomuid áigge, nappo geassit ja juovllaid áigge. (Lehtola 2012: 409–411; Rasmus 2008: 10.) Ohcejohka lei seilon Joatkkasoađi ja Lappi soađi duššadeamis. Duiskkalaččat bolde Sámi guovlluid geaidnoguorain, muhto geaidnu Ohcejohkii ráhkaduvvui easka 1957. Ohcejohkalaččain lei guhká vuosteháhku dasa, daningo

dan mielde balle máddin boahtit sisafárrejeaddjiid. (Lehtola 2012: 232.) Ohcejoga ja Anára oahppit johtigohte Avvilis gaskaskuvllas jagis 1956 ja maŋimuš ohcejohkalaš oahppit álggahedje doppe skuvlavázzima 1971 (Lassila 2001: 118).

Jahkečuođi beallemuttu nuppástusaid čuovvumušat oidnojedje jo 1970-logus, go Suoma Stáhtaráđi ásahan Sámekommišuvnna raporttas boahtá ovdan, ahte suopmelašvuođa ja suomagiela árvu lei šaddan stuorisin. Sivvan dasa ledje Ohcejohkii fárren suopmelaččat ja suopmelaš skuvlavuogádat. Sámiid nuorran vásihan bilkideapmi ja fuonuheapmi dagahii dan, ahte sápmelaš vánhemat háliidedje bajásgeassit mánáideaset suopmelažžan. (Saamelaiskomitea 1973: 290–291.) Dáid informánttaid gohčodan maŋŋá maiddái *ásodatmánáid* joavkun ja daidda gullá olles C-buolva ja maiddái oassi D-buolvvas.

Informánta	r.	*-idi*	*-ide*	*-idda*	*-idiidda*	oktiibuot
C1	1937	6				6
C2	1937		18	10		28
C3	1943		1	1		2
C4	1944	1	3	13		17
C5	1947			8		8
C6	1948			3		3
C7	1949		1	2		3
C8	1951		1	12		13
C9	1957		3			3
Oktiibuot		7	27	49		83

Tabealla 5. C-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

C-buolvvas leat čoggojuvvon buot eanemusat máŋggaidlogu illatiivva dáhpáhusat ja dán joavkkus leat golbma informántta, geain leat dušše moadde dáhpáhusa. Eanaš materiála lea báddejuvvon dalle go informánttat leat leamašan gaskkal 65–82 jagi, muhto informánttat C3 ja C6 leaba báddejuvvon 19- ja 24-jahkásažžan. Tabeallas 5 oaidná, ahte soai leaba hui marginálas dán materiálas, nu ahte dán materiála dáhpáhusat leat masá buot báddejuvvon vuorrasut agis leamašan sámegielagiin.

Dutkanmateriála C-buolvvas *-idda*-geažus šaddá dábálamosin. Tabeallas 5 oaidná ahte dán buolvvas 59 % buot máŋggaidlogu illatiivvain leat *-idda*-variánttat. Dán joavkkus leat maiddái *-ide*-variánttat ja ovttaskas *-idi*-dáhpáhusat. Sammallahti (1982) lea árvalan, ahte dát *gođiidda* hápmi lea otnon hápmi

duppalillatiivvas *gođiidiidda*. Goittotge dát kvantitatiiva analysa čájeha, ahte vaikke duppalillatiivvat leat vel A-buolvvas, de B-buolvvas dat leat hui marginála albmanusat. Orruge nu, ahte lunddolut čilgehus *-idda*-variántta geavaheami lassáneapmái lea sojahanvuogádaga šaddan oktageardánabbon, dainna ahte bárahisstávvalnomeniid sojahangehčosa geavaheapmi generaliserejuvvo buot sátnemáddagiidda.

Seammá ládje go Paunonena (2005b) dutkamis ledje informánttat, geaid idioleakta lea gárggiidan dutkanjoavkku treandda ektui nuppi guvlui, de maiddái mu dutkamušas lea heterogenavuohta dan ektui, ahte buot idioleavttat eai speadjalastte oppalaš nuppástusaid. Ovddit buolvvas *-idi*-variánttas lei nanu sadji, muhto dán joavkkus lea dušše okta informánta, gii geavaha dan jeavddalaččat. Vaikke dát dutkamuš leage máŋggaidlogu illatiivva variašuvnnas deattohis stávvala maŋis, de materiálas gávdno okta ovttaskas dáhpáhus, mas *-idi*-geažus lea bárahisstávvalsubstantiivvas (ovdamearka (22)).

(22) *mu skihpáriidi geat ledje* D5

Dát dáhpáhus lea oalle vuordemeahttun spiehkastat, daningo dat lea čielgasit nuorat informánttas (r. 1972), iige árbevirolaš *-idi*-variántta geavaheaddjiin. Sáhttá leat, ahte son lea gullan vuorrasut hálliin, ahte dákkár hápmi lea vejolaš, muhto dát ovttaskas dáhpáhus lea vuordemeahttun, daningo dat lea bárahisstávval sátnemáddagis. D-buolvva birra dárkilabbot maŋŋelis.

Informánttas C2 leat attesterejuvvon eanemus dáhpáhusat, ja son orru spiehkkaseamen joavkku treanddas. Sus masá guokte goalmmádasa leat ortográfalaš *-ide*-variánttat. Informánttat C4–C8 geavahit eanet *-idda*-variánta, muhto vuot C7 bokte ferte deattuhit, ahte go sus leat attesterejuvvon golbma dáhpáhusa, de ii leat sihkkarvuohta, ahte leago dát boađus su bokte šaddan soaittáhagas, vai danin go su idioleavttas *-idda*-variánttas lea nannosut sadji. C-buolvvas lea idioleaktagaskasaš variašuvdna ovdamearkka dihte dakkár sániin, dego *mánáidi~mánáide~mánáidda*, main juohkehaččas lea okta dáhpáhus iešguđege informánttas. Materiálas lea oktii maiddái *hommáide~hommáidda*, muhto dát buolva spiehkkasa ovddit buolvvain čielgasit persovdnapronomeniid dáfus. Máŋggaidlogu vuosttaš persovnna pronomen lea logi geardde hámis *midjiidda*, nuppi persovnnas lea okta dáhpáhus *didjiidda* ja goalmmát persovnnas *sidjiidi* lea oktii ja *sidjiide* lea oktii. Dát guokte spiehkastaga leat informánttain C1 ja C4. Maiddái D-buolvvas lea okta sátneluohkká, mas adno dušše *-idda*-variánta ja dat leat vuosttaš persovnna

persovdnapronomenat *mii* ja *moai*. Dán materiálas lea *midjiidda* geavahuvvon njealje geardde ja *munnuidda* guovtte geardde ja dain eai leat eará geažusvariánttat. Dát leat informánttaid D2, D4 ja D5 jearahallamiin, nappo sis, geat leat riegádan 1960- ja 1970-logus. Oppalaččat persovdnapronomeniid sojahus spiehkkasa čielgasit ovdal 1930 riegádan informánttaid ektui.

Informánta	r.	*-idi*	*-ide*	*-idda*	*-idiidda*	oktiibuot
D1	1960		6	4		10
D2	1963		6	4		10
D3	1964			1		1
D4	1969			3		3
D5	1972		9	7		16
D6	1985		2			2
D7	1985		4	1		5
D8	1985		5			5
Oktiibuot			32	20		52

Tabealla 6. D-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

D-buolvvas informánttat D1–D3 gullet riegádanjagi vuođul vel oalle čielgasit dán ásodatsohkabulvii (Rasmus 2008: 10), D4 ja D5 leaba jo vehá eanet rájá alde, daningo sudno mánnávuođa áigge leat álgán jo nuppástusat (kap. 5.3), mat leat hábmen giellabirrasa vuot nuppeláganin. Nuppe dáfus ahkeearru D6–D8 informánttaide lea nuppelot jagi, de dan vuođul lean čuoldán informánttaid nu, ahte D1–D5 gullet vel ásodatbulvii ja das nuorat informánttaid lean bidjan čuovvovaš jovkui. Informánttaid čuoldin čájeha, ahte D-buolvva 1960- ja 1970-loguin riegádan informánttain buohkain lea *-idda*-variánta, ja golmma informántta jearahallamiin lea maiddái *-ide-* geažus. Nu ahte vaikko dáidge informánttaid bokte dáhpáhusmearit orrot leamen dássálagaid, ja D1 ja D2 oidiba *-ide*-variántta, de *-idda* lea viidábut geavahusas. Maiddái tabeallain 6 ja 7 oidno viidábut deaddu sirdáseamen *-idda*-variánttas ortográfalaš *-ide-* hápmái.

Nu ahte vaikko D-buolvva informánttaid bokte dáhpáhusmearit orrot leamen dássálagaid, ja D1 ja D2 oidiba *-ide*-variántta, de *-idda* lea viidábut geavahusas. D-buolvva siste orru dáhpáhuvvamin nuppástus dan guvlui, ahte *-ide*-variánta šaddá dábálabbon. Dáhpáhusmearit leat gal unnán, ahte ferte leat várrugas daid dulkomis. Absoluhtalaččat *-ide* geavahuvvo eanet ja buot informánttat, geat leat riegádan 1970-logu maŋŋá, geavahit dan. D6–D8 informánttain lea dušše okta

-idda- dáhpáhus, muhto go dáhpáhusat lea muđuige unnán, de ii sáhte lohkat, ahte dat ii sáhte gullat sin idiolektii. Ortográfalaš *-ide*-varianta geavahuvvo eanet substantiivasojaheamis, vaikke materiálas seammá sánis sáhttet leat guovttelágan variánttat, dego ovdamearkkain (23–26).

(23) *leamaš veahkkin daid dutkiidda bivdimin daid čakčaguliid* D7
(24) *muhto dieđus dutkiide gal mun jáhkán eambo* D1
(25) *olu mii váikkuha daid nuoraidda ahte jus gii nu gille* D2
(26) *leago duon nuoraide barggut* D1

Tabeallas 6 oidno deaddu sirdáseamen *-idda*-variánttas ortográfalaš *-ide* hápmái D-buolvva siste ja D6–D8 gullet čielgasit čuovvovaš kapihttala jovkui.

5.3 Ođđa sámeáigge mánát

Nu mo ovddit kapihttalis problematiserejin D-buolvva, de 1960- ja 1980-loguin riegádan informánttat leat bajássaddan hui earálágan dilis. Dan dihte buot nuoramus jovkui lean sirren informánttaid, geat leat riegádan jagi 1980 maŋŋá, ja geaid gohčodan maiddái *ođđa sámeáigge mánnán*. Justa ovdal dán joavkku informánttaid riegádeami leat maiddái dáhpáhuvvan stuorra nuppástusat, dego ásodatsohkabuolvva mánnávuođa áiggege, muhto dáin rievdadusain leat leamašan eanaš positiivvalaš váikkuhusat sámegiela dillái. Ovdamearkka dihte davvisámegiela ođđa ortografiija váldui atnui guhkes proseassa maŋŋá 1979 (Aikio 1987) ja Ohcejoga skuvladilli nuppástuvai jođánit 1970-logus.

Olles Suomas álbmotskuvllas sirdásedje dalle vuođđoskuvlavuogádahkii ja Ohcejohka oaččui iežas badjedási jagis 1974 ja logahaga 1977. Dán muttus Gáregasnjárgga oahppit johte Ohcejogas badjedásis ja orro ásodagain, muhto 1989 badjedássi álggahuvvui maiddái Gáregasnjárgii. (Lassila 2001: 115, 117–118.) Dasa lassin dán ođđa áiggis lágat dorvvastedje sápmelaččaid sajádaga (Aikio-Puoskari 2016: 93–94), vaikke gielalaš rivttiid ollašuvvan ii leatge leamašan dievaslaš (Pasanen 2016; Arola 2021). Ohcejoga olmmošlohku lea leamašan bajimus muttuin 1980-logus, goas gielddas ledje sullii beannot duhát ássi. Oppalaččat olmmošlohku lea lassánan jahkečuođi álggus golmmageardásažžan, muhto statistihkain sámegielagat eai leat lassánan go sullii 350. (Guttorm 1987: 26.) Dan maŋŋá gieldda olmmošlohku lea gulul njiedjan sullii 1200:i. Demográfalaččat mearkkašahtti Ohcejogas lea dat, ahte 75 % gieldda sápmelaččain leat sámegielagat

go eará Suoma Sámi guovlluin gorálaš lohku lea 22–44 %. (Arola 2021: 11–12, 19.) Seamma ládje, dego jahkečuođi beallemuttu nuppástusaid váikkuhusaide giddejuvvui fuomášupmi moaddelogi jagi maŋŋá, de maiddái giellasearvvuš lea fuomášan dili buorráneami ja oppalaččat sámegiela ceavzinnávccat leat buorránan 1990-logu rájes (Rasmussen 2014: 259).

Dán ahkejoavkkus čállingiela *-ide-* hápmi orru šaddamin dábálut variántan, go dat leat badjelaš bealli buot dáhpáhusain. Maiddái *-idda-* geažus geavahuvvo, muhto *-idi*-variánta lea jávkan dán joavkkus ollásit. Dát informánttat leat leamašan nuoramusat, go sii leat jearahallon, nappo 15–35 jahkásaččat. Tabealla 7 čájeha ahte sis leat sihke *-ide-* ja *-idda*-variánttat masá seammá olu. Jus veardádallá dušše D- ja E-buolvvaid oppalaččat (tabeallat 6 ja 7), de sáhttá orrut, ahte E-buolvva nuppástus ii oro stuoris D-buolvva ektui. Muhto go fas veardádallá *ásodatbuolvva* ja *ođđa sámeáigge mánáid*, de fuomáša, ahte iešalddes nuoramus informántajoavkkus ortográfalaš *-ide*-variánttas leat buot eanemus dáhpáhusat ja ovttanuppelot informánttas dušše guovttis eaba leat geavahan dan hámi. Dáhpáhusmearit leat unnán, ja máŋgga informántta bokte ii sáhte dadjat, ahte sin idiolektii ii gulaše *-idda*-variánta, muhto lihkká dán materiálas leat vihtta informántta, geaid jearahallamiin dat ii leat geavahuvvon. Materiála soaitá leat menddo unnán dán buolvvas, muhto E2- ja E3-informánttat orruba leamen hui čielgasit dakkárat, geain lea dušše okta variánta sudno idioleavttas ja soai geavaheaba dan jeavddalaččat.

Informánta	r.	*-idi*	*-ide*	*-idda*	*-idiidda*	oktiibuot
E1	1990		3	4		7
E2	1991			9		9
E3	1991		10			10
E4	1997		1			1
E5	2000		3			3
E6	2002		1	1		2
E7	2002		2	1		3
E8	2003			2		2
Oktiibuot			20	17		37

Tabealla 7. E-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

Čilgehus sáhtášii leat dat, ahte boarrásut informánttat leat leamašan eanet dahkamušas čállojuvvon gielain ja dat sáhttá váikkuhit bohtosiidda. Dán buolvva materiálas golmma informánttas lea registrerejuvvon variašuvdna máŋggaidlogu illatiivasojahusas, muhto eandaliige E4-, E5- ja E7-informánttain leat nu unnán dáhpáhusat, ahte daid vuođul ii sáhte dadjat, ahte sin idioleavttas ii livčče variašuvdna.

Nuoramus buolvva materiálas guovddáš čuolbma lea dat, ahte gaskamearálaččat informánttain leat dušše moadde dáhpáhusa, E4-informánttas dušše okta dáhpáhus ja D6:s guokte. Dego maid ovddit buolvvaid buohta, de maiddái dáid oktavuođas ii leat vejolaš sihkkarvuođain dadjat, ahte informánttain ii leat variašuvdna, earret E2- ja E3-informánttain orru oalle čielggas, ahte soai geavaheaba dušše *-ide* (E3) ja *-idda*-variánttaid (E2). Ortográfalaš hápmi *-ide* adno bárrastávvalsubstantiivvaid, indefinihtta- ja persovdnapronomeniid sojahusas (ovdamearkkat (27–29), muhto sátni *olmmoš* lea sojahuvvon dušše *-idda*-gehčosiin, oktiibuot guđa geardde, nu mo ovdamearkkas (30).

(27) *luohkáide oahpahit dan* E3
(28) *Iigo attii rávvagiid buohkaide* E7
(29) *muitalan midjiide dehálaš áššiid birra* E1
(30) *bastit olbmuidda muitalit* E2

5.4 Čoahkkáigeassu

Kapihttaliid 5.1.–5.3. juogu vuođul máŋggaidlogu illatiivvas leat dáhpáhuvvan guokte maŋŋálas nuppástuvvama, mas vuos njealje geažusvariánttas guokte leat báhcán ollásit eret geavahusas ja dasto maŋit nuppástus lea ortográfalaš hámi guvlui. Boarrásamos ja nuoramus buolvva dáfus lea mearkkašahtti, ahte dáid bokte ortográfalaš hápmi lea geavahuvvon eanemusat, vaikke boarrásamos informánttaid áigge eanaš teavsttat, maid olbmot lohke, ledje vuoiŋŋalaš čállosat. Ovdamearkka dihte *Áhčči min* -rohkosa jorgalusain jagiin 1728–1895 persovdnapronomena *mii* máŋggaidlogu illatiivvas lea leamašan *-idi*-geažusvariánta ja easka 2019 almmuhuvvon biibaljorgalusas dat lea hámis *atte midjiide odne min beaivválaš láibbi.*

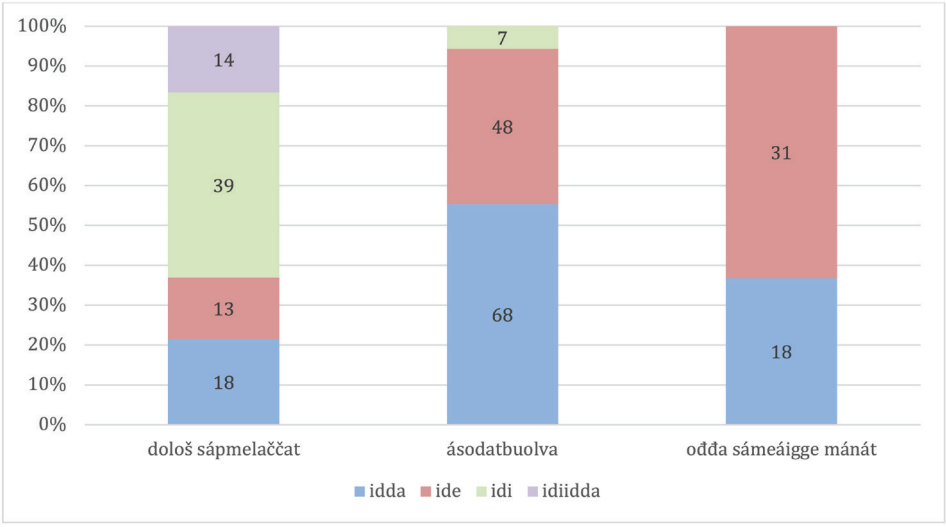

Diagrámma 2. Informánttaid juohku giellasosiologalaš bajiid mielde.

Diagrámma 2 maiddái dásse dakkár dáhpáhusaid, main ovttaskas informánta dominere olles buolvva bohtosiid, nu mo A3 buot boarrásamos informánttaid joavkkus. Boarrásamos buolvva informánttat, maid lean háhkan SKS 1956 -čoakkáldagas, orrot válljejuvvon *NORM*-málle mielde. Akronyma boahtá eaŋgalasgiela sániin *nonmobile*, *older*, *rural*, *male* ja suopmančájánasaid lávejedje čoaggit namalassii dáid boaittobeale boares albmáin, geat leat ássan seamma sajis olles eallinagi (Chambers 2015: 349). TKU-čoakkáldahkii leat jearahallan viidábut Badje-Deanu olbmuid ja doppe leat nissonolbmuid ja soames nuorat informánttaid jearahallamat. Dáinna lágiin diagrámma 2 govvida buorebut illatiivanuppástusa váldolinnjáid 1900-logus. Dološ sápmelaččaid buohta informánta A3 dihte *-idi*-variánta deattuhuvvo ain sakka, ja jus su ii váldde vuhtii, de *-idi*, *-ide* ja *-idda*-variánttat geavahuvvojit oalle dássálagaid, iige oba guhkes illatiiva oro leamen nu hárvenaš.

Ásodatbuolvvas lea dušše okta informánta guhte geavaha *-idi*-hámi systemáhtalaččat, ja bárahisstávval substantiivvaid geažus *-idda* geavahuvvogoahtá primára variántan. Materiálas ii boađe ovdan, ahte leatgo dát informánttat vuos oahppan geavahit dušše dán hámi ja dasto maŋit gárggiideami geažil geavahišgoahtán maiddái ortográfalaš hámi, muhto nuppástus lea stuoris ovddit buolvva ektui ja dušše dán guovtti buolvva veardádallama vuođul livčči leamašan vuorddehahtti, ahte *-idda* livčči šaddan áidna variántan vuollái čuođi jagis. Dán sullasaš gárg-

giideapmi lea dáhpáhuvvan Gáivuonas (Antonsen 2007: 89), muhto Ohcejogas giela ealáskahttin lea bidjan johtui nuppi nuppástusa, man geažil nuoramus informánttat oidet ortográfalaš hámi *-ide*. Lea vejolaš, ahte seamma sujaid geažil maiddái ásodatbuolvvas leat informánttat geat geavahit eanet ortográfalaš hámi. Gáivuonas giellamolsunproseassa lea leamašan sullii čuođi jagi árat go Ohcejogas, ja dat lea ollen guhkkeliidda doppe. Nuppe dáfus giela ealáskeapmi lea dáhpáhuvvan jođánabbot Ohcejogas go Gáivuonas. (Antonsen 2007: 21–22.)

Máŋggaidlogu illatiivva nuppástus lea dáhpáhuvvan goappáge guovllus ieš-guhtege ládje. Vuosttažettiin Gáivuonas leat leamašan guokte báldalas variántta *-idi* ja *-ide*. Gáivuona 1855–1975 riegádan informánttaid gaskkas lea dáhpáhuvvan oalle lineára nuppástus dan guvlui, ahte *-idi* šaddá dábálut variántan. Antonsena dutkamuša boarrásamos buolvva (máttarádját) materiálas 70 % bárrastávval- ja kontrakšuvdnasubstantiivvain leat *-ide*-variánttat ja nuoramus joavkkus (ráves mánát) badjel 80 % leat *-idi*-gehčosiin. Son namuha goittotge, ahte sámegielat skuvlejumis ja *-ide*-variántta geavaheamis sáhttá leat oktavuohta, daningo masá buohkat geat geavahit dán variántta, leat ožžon sámegielat skuvlejumi. (Antonsen 2007: 54–55, 89–91.)

6. Bohtosiid suokkardallan

Dán artihkkala ulbmilin lei guorahallat čuovvovaš gažaldagaid: 1) makkár variašuvdna máŋggaidlogu illatiivvas lea ja lea leamašan Ohcejoga guovllus? ja 2) leago das dáhpáhuvvan nuppástus? Nu mo viđát kapihttala bohtosat čájehit, illatiivvas lea leamašan eanemusat variašuvdna informánttain, geat leat riegádan jagiin 1886–1929. Sis leat njeallje geažusvariántta ja eanemusat sii geavahedje hámi *mánáidi*. Dát hápmi lea maiddái boares giellaoahpain (Friis 1856; Nielsen 1979 (1926–1929); Korhonen 1981) ja dat lea leamašan maiddái giellahistorjjálačča vuorddehahtti (Sammallahti 1998: 68, 205–207). Buot boarrásamos gearddi informánttain *-ide*-variánta lea hárvenaš ja eanaš dáhpáhusat leat ovtta informánttas. Dan sadjái *-idda*-variánta lea eanaš idioleavttain, vaikke dát dáhpáhusat leat sullii viđádas. Dát A- ja B-buolva, dahje nu mo lean gohčodan sin maiddái dološ sápmelažžan, čájehit girjáivuođa illatiivageavaheamis.

Dán dutkama gaskaleamos joavku, nu gohčoduvvon ásodatmánát, geaidda gullet olles C-buolva ja maiddái oassi D-buolvvas, čájehit radikála nuppástusa illatiivageavaheamis. Dán buolvva bokte *-idda*-variánta, seammá mii geavahuvvo

maiddái bárahisstávvalsubstantiivvaid sojaheamis, šaddá domináⁿta variántan. Dát orru deaivamin oktii maiddái oamastanráhkadusaid nuppástuvvamiin. Lea árvaluvvon, ahte ásodatáigi lea čuohcan dasa, ahte girječállit leat geavahišgoahtán eanet oamastanráhkadusaid, main gihpus lea refleksiivapronomen oamastangehčosiin ja substantiiva (*iežas latnjii*), go dakkár ráhkadusaid, main oamastangeažus lea njuolga substantiivvas (*latnjasis*). (Antonsen & Janda 2015: 12; Janda & Antonsen 2016: 360.)

Dábálaččat jurddašuvvo, ahte nuppástuvvan dáhpáhuvvá S-geavlli mielde, nu ahte variašuvdna lea vuos unnán, nuppástuvvama gaskamuttus lea olu ja loahpas ođđa variánta šaddá primára hápmin. Orru duođaige nu, ahte *-idi-* ja *-idiidda-*variánttat leat báhcán ollásit eret nuoramus buolvva bokte, muhto dat ii mearkkaš, ahte máŋggaidlogu illatiivva variašuvdna livčči nohkan. Dáid nu gohčoduvvon ođđa sámeáigge mánáid, nappo informánttat geat leat riegádan 1980 maŋŋá, gillii orru váikkuheamen čálalaš giella ja máŋgasat oidet ortográfalaš hámi *-ide*. Ovdal dán buolvva riegádeami, lea leamašan fuolla sámegiela boahttevuođas ja dan vuoittáhallamis suomagillii. Goittotge dán buolvva áigge giellamolsun lea servodagas jorgalahtton (Rasmussen 2014), muhto dat ii leat máhcahan «árbevirolaš hámiid», mat leat leamašan čuođi jagi ovdal riegádan sápmelaččain. Nu ahte 1900-logus leat máŋggaidlogu illatiivva dáfus dáhpáhuvvan guokte maŋŋálas ja vejolaččat badjálas nuppástuvvama.

Labova giellarievdama govvádusa ektui (gč. tabealla 2) dáinna materiálain sáhttá dadjat, ahte servodaga dásis dilli lea labiila. Nu ahte tabealla 2 molssaeavttuin báhcet rievdamat sohkabuolvvaid gaskkal (molssaeaktu 3) ja servodatlaš rievdamat (molssaeaktu 4). Go dán muttus ii leat čađahuvvon paneladutkan, de ii sáhte njuolga čájehit, ahte goabbá dilli orru govvideamen buorebut máŋggaidlogu illatiivva geavahusa Ohcejogas. Juoidá sáhttá goittotge spekuleret dan vuođul, go geahččá informánttaid riegádan- ja báddenjagi. Ovdamearkka dihte informánttas B7 lea attesterejuvvon jagis 2015 *-idiidda*-variánta guovtte geardde ja muđui son geavaha *-idi*. Informánttas B8 lea čielga *-idi* dominánsa ja su jearahallan lea báddejuvvon 1996. Vel čielgasut orru informánta C1, gii geavaha dušše *-idi*-variántta ja su jearahallan lea báddejuvvon jagis 2016. Dán oktavuođas ođđasamos nuppástusat eai leat váikkuhan sudno gillii. Dán vuođul orru, ahte indiviida dásis illatiivavariašuvdna lea stabiila, daningo dáid informánttaid maŋŋá leat dáhpáhuvvan guokte stuorra nuppástusa, mat eai oro čuohcan sidjiide. Nuppe dáfus ásodatbuolvvas leat informánttat geat čielgasit geavahit eanet ortográfalaš hámi, man oidet nuorabut, muhto dáinna materiálain ii sáhte čájehit, ahte leago

sin illatiivageavahus rievdan ovdamearkka das makkár dat lei sin nuorravuođas. Jahkečuođi vuosttas nuppástus orru leamen goarránan gielladilis čuvvon morfologalaš ovttageardánahttin, muhto maŋit nuppástus fas čájeha, ahte maiddái giellagáhttendoaimmat stivrejit giellarievdama.

Gáldut

Materiála

ISAMA 2015: ISAMA-prošeavtta guolásteaddjiid sámegielat jearahallamat. Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jearahallin lea Saijets, Joni.

LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus: davvesiida_uit_0201; davvesiida_uit_0101.

SKA 1996: Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jagis 1996 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Jearahallin lea Nuorgam, Anne.

SKA 2016: Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jagis 2016 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Jearahallin lea Nousuniemi, Juhani.

SKS 1956: Suoma Girjjálašvuođa Searvi. Jagis 1956 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Materiála leaba čoaggán Itkonen, Erkki ja Hautala, Jouko.

SR 2019: Dutkanjearahallamat, maid čálli lea bádden 7/2019 ja 3/2020, materiála lea čállis.

TKU 1966: Turku universitehta folklorestihka ja oskkoldatdiehtaga Talvadas-čoakkáldat.

Yle Sápmi *Beaivvi ságat* 2020-11-02.

Yle Sápmi *Beaivvi ságat* 2021-02-11.

Yle Sápmi *Beaivvi ságat* 2021-05-24.

Yle Sápmi *Beaivvi ságat* 2021-10-01.

Girjjálašvuohta

Aikio-Puoskari, Ulla 2016: *Gullos sámegiella! Sámegielaid ealáskahttima buoremus vuogit ja našuvnnalaš politihka linjáit Suomas, Ruoŧas ja Norggas*. [Anár]: Sámediggi & Sámegiela doaimmahat. <https://www.researchgate.net/publication/315727865> (30.11.2021).

Aikio, Samuli 1987: Yksi mieli, yksi kieli. Pohjoissaamen kirjakielen yhtenäistyminen. – *Virittäjä* 91 (4): 457–490.

Antonsen, Lene 2007: *Giella buolvvas bulvii. Gáivuona sámegiela morfologiija guorahallan*. Sámegiela váldofágadutkamuš, Gielladiehtaga instituhtta, Humanisttalaš fakultehta, Romssa Universitehta. <https://hdl.handle.net/10037/1210>.

Antonsen, Lene & Janda, Laura 2015: Oamastanráhkadusat davvisámi girjjálašvuođas. – Vuokko Hirvonen & Johanna Johansen Ijäs & Marjatta Jomppanen & Kaarina Vuolab-Lohi (doaimm.), *Symposia ávvučála. Nostalgiija, naga ja eará gielalaš ja kultuvrralaš fenomenat*. Dieđut 2/2015. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 9–43. <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/Diedut%202015-2_artihkkalcoakkaldat_antonsen_janda.pdf> (20.12.2021).

Arola, Laura 2021: *Sámebaromehter 2020 – čilgehus sámegielagiid gielalaš vuoigatvuođaid ollašuvvamis*. Vuoigatvuođaministeriija publikašuvnnat, Čilgehusat ja rávvagat 2021:13. Helsset: Vuoigatvuođaministeriija. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-873-8>.

Chambers, J.K. 1995: *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.

Chambers, J.K. 2015: Dialectology. – James D. Wright (doaimm.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences.* Second Edition. Oxford: Elsevier. 348–352.

Friis, Jens Andreas 1856: *Lappisk Grammatik. Udarbeidet efter den finmarkiske Hoveddialekt eller Sproget, saaledes som det almindeligst tales i norsk Finmarken*. Christiania: J. W. Cappelens Forlag.

Guttorm, Seija 1987: *Dutkanraporta sámemánáid guovttegielalašvuođa birra Ohcejoga vuolledásis (1-6 LK)*. Dieđut 2/1987. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.

Helander, Nils Øivind 2001: *Ii das šat murrii iige báktái. Davvisámegiela illatiivva geavaheapmi*. Dieđut 1/2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.

Janda, Laura A. & Antonsen, Lene 2016: The ongoing eclipse of possessive suffixes in North Saami. A case study in reduction of morphological complexity. – *Diachronica* 33 (3): 330–366. <https://doi.org/10.1075/dia.33.3.02jan>.

Jávrri-Juhán Niillas 2014: *Dánsa birui*. [Kárášjohka]: Davvi Girji.

Juutinen, Markus 2019: Koltansaamen myönteiset ja kielteiset fokuspartikkelit. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 2019 (97): 75–107. <https://journal.fi/susa/article/view/69127/41067> (7.12.2021).

Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kurki, Tommi 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen: kielenmuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1036. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Labov, William 1994: *Principles of linguistic change. Volume 1. Internal factors*. Oxford: Blackwell.

Lassila, Juhani 2001: *Lapin koulutushistoria. Kirkollinen alkuopetus, kansa-, perus- ja oppikoulut*. Osa I. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 49. Oulu: Oulun yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:9514264541>.

Lehtola, Veli-Pekka 1994: *Saamelainen evakko. Rauhan kansa sodan jaloissa*. Helsinki: City Sámit.

Lehtola, Veli-Pekka 2012: *Saamelaiset suomalaiset. Kohtaamisia 1896–1953*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. <https://www.veli-pekkalehtola.fi/UserFiles/files/saamelaiset_suomalaiset_final_screen.pdf> (25.11.2021).

Mustanoja, Liisa 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Acta Universitatis Tamperensis 1605. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8417-9>.

Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). 1. Grammatikk. Lydlære, formlære, orddannelseslære og syntaks samt tillegg*. Oslo: Universitetsforlaget.

Pasanen, Annika 2016: *Saamebarometri 2016. Selvitys saamenkielisistä palveluista saamelaisalueella. Sámi giellabaromehter 2016. Čielggadus sámegielat bálvalusain sámeguovllus*. Čielggadusat ja rávvagat 39/2016. Helsset: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-530-0>.

Paunonen, Heikki 2005a: Helsinkiläisiä puhujaprofiileja. – *Virittäjä* 109 (2): 162–200. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40402> (11.11.2021).

Paunonen, Heikki 2005b: Totta vai toiveajattelua: näennäisaikainen muutos todellisen muutoksen kuvastajana. – Johanna Vaattovaara & Toni Suutari & Hanna Lappalainen & Riho Grünthal (doaimm.), *Muuttuva muoto. Kirjoituksia Tapani Lehtisen 60-vuotispäivän kunniaksi.* Helsinki: Helsingin yliopisto suomen kielen laitos. 13–53. <http://hdl.handle.net/10224/4090>.

Rasmus, Minna 2008: *Bággu vuolgit, bággu birget. S*ámemánáid ceavzinstrategiijat Suoma álbmotskuvlla ásodagain 1950–*1960-logus*. Publications of the Giellagas Institute 10. Oulu: Oulun yliopisto.

Rasmussen, Torkel 2014: «*Go ealáska, de lea váttis dápmat*». *Davvisámegiela etnolingvisttalaš ceavzinnávccaid guorahallan guovtti gránnjágielddas Deanus ja Ohcejogas 2000-logu álggus*. Dieđut 5/2014. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. <https://hdl.handle.net/10037/5593>.

Saamelaiskomitea 1973: *Saamelaiskomitean mietintö. Liite: Tutkimusraportit*. Komiteanmietintö 1973: 46. Helsinki: Valtioneuvosto.

Sammallahti, Pekka 1982: On grade alternation and the illative plural in Lappish. – *Finnisch-ugrische Forschungen* 44: 110–113. <https://doi.org/10.33339/fuf.109830>.

Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages. An introduction*. Kárášjohka: Davvi girji.

Sammallahti, Pekka 2019: *Láidehus sámegiela jietnadatoahpa dutkamii*. Giellagasinstituhta almmustahttinráidu 18. Oulu: Oulu universitehta. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526222578>.

Variation in the illative plural in spoken North Saami in Ohcejohka

In this article, I study variation and language change in the illative plural in spoken North Saami in the Ohcejohka municipality. Major societal changes took place in the 20th century and with this study, I shed light on how these changes have affected the Saami language. In the modern grammar, the illative plural is the only case that has multiple endings. The case ending of nouns with an odd number of syllables in the stem is *-idda*, whereas elsewhere the ending is *-ide*. Variation in the ending is also heard in spoken language, especially in the inflection of nouns with stems having an even number of syllables or contracted stems.

I have gathered my material from the collections of the Sámi Cultural Archive and the TKU collections of the University of Turku, Yle Sámi's radio interviews, and some of the material I have gathered from interviews. I have used the real-time method to analyze the material.

In interviews with the oldest consultants, there are four different case endings (*-idi*, *-ide*, *-idda*, and *-idiidda*) that are used roughly equally. In the middle of the twentieth century, major changes took place, such as the evacuation period, reconstruction, housing in dormitories, and the relocation of Finns to the area. For consultants born at this time, two variants (*-idi* and *-idiidda*) disappear, and the use of the *-idda* ending with nouns having an odd number of syllables becomes more common. Since the 1970s, the situation of the Saami languages began to improve and, among other things, Saami began to be taught in schools. These changes have not returned the lost variants of the illative plural; instead the orthographic *-ide* form is becoming more common in the speech of the Saami of the younger generation.

Keywords: illative plural, real time method, sociolinguistics, language change

Sierge Rasmus
Sámi University of Applied Sciences & Giellagas Institute, University of Oulu
sierger@samas.no